

Wymagania edukacyjne na poszczególne oceny z przyrody klasa 4.

Dział 1 – Poznawanie przyrody.

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
1. Sposoby poznawania przyrody	<ul style="list-style-type: none"> wymienia źródła wiedzy o przyrodzie; wymienia zmysły potrzebne do poznawania przyrody; podaje przykłady obiektów, które można obserwować przez lupę. 	<ul style="list-style-type: none"> określa, co to jest przyroda; podaje po dwa przykłady obserwacji przyrodniczych, w których wykorzystuje się lornetkę. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady obiektów, organizmów, które można obserwować przez mikroskop; wyjaśnia, do czego jest potrzebna mapa, kompas i taśma miernicza. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to są narządy zmysłów i jaka jest ich rola w poznawaniu przyrody. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jakie są źródła wiedzy o przyrodzie.
2. Obserwacje przyrodnicze	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady organizmów, obiektów i zjawisk, które można obserwować 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia sposoby dokumentowania obserwacji przyrodniczej; wymienia zasady bezpieczeństwa, których należy przestrzegać, prowadząc obserwacje przyrodnicze. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest obserwacja przyrodnicza. 	<ul style="list-style-type: none"> opracowuje kartę obserwacji dowolnego obiektu. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, kiedy można na podstawie obserwacji wyciągnąć wnioski.
3. Doświadczenia przyrodnicze	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady pytań, na które można uzyskać odpowiedź, przeprowadzając doświadczenie przyrodnicze 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zasady, których należy przestrzegać, prowadząc doświadczenie 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia punkty, które zawiera karta doświadczenia. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje różnice między próbą badawczą a kontrolną w doświadczeniu 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, dlaczego w doświadczeniu jest potrzebna próba kontrolna.
4. Kierunki geograficzne	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, kiedy jest nam potrzebna znajomość kierunków świata, wyznacza kierunki świata za pomocą gnomonu i Słońca. 	<ul style="list-style-type: none"> posługuje się kompasem przy wyznaczaniu kierunków świata. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje kierunki świata na różny kierunków; określa kierunki świata w terenie. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje sposoby wyznaczania kierunków świata w sytuacji, gdy nie ma przyrządów i gdy nie widać Słońca. 	<ul style="list-style-type: none"> konstruuje kompas domowym sposobem według instrukcji i posługuje się nim.

5. Zmiany położenia Słońca na niebie	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady świadczące o pozornych zmianach położenia Słońca na niebie; • wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>wschód Słońca</i>, <i>górowanie Słońca</i>, <i>zachód Słońca</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> • określa długość dnia (od wschodu do zachodu Słońca); • wyjaśnia pojęcie widnokręgu 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje widnokrąg w mieście i na wsi; • analizuje zależności między długością cienia a wysokością Słońca nad widnokręgiem 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje zależności między wielkością widnokręgu a wysokością, na jakiej znajduje się obserwator. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego droga Słońca nad widnokręgiem odbywa się w cyklu dobowym
6. Położenie Słońca na niebie w różnych porach roku	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia daty rozpoczynające pory roku; • wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>równonoc</i> i <i>przesilenie</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje ilustracje pokazujące drogę Słońca nad widnokręgiem w zależności od pór roku. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje i wskazuje rysunki przedstawiające drogę Słońca w dniach rozpoczynających pory roku; • wyjaśnia zależność między wysokością Słońca nad widnokręgiem a długością cienia w różnych porach roku. 	<ul style="list-style-type: none"> • samodzielnie wykonuje rysunki przedstawiające drogę Słońca nad widnokręgiem w dniach rozpoczęcia pór roku. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia przyczyny występowania różnic w długości drogi Słońca nad widnokręgiem, w zależności od pory roku.
7. Podsumowanie działu 1	Wykazuje się wiadomościami i umiejętnościami z lekcji 1–6.				

Dział 2 – Orientacja w terenie i pogoda.

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
8. Co to jest plan?	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co to jest plan; • podaje przykłady zastosowania planów. 	<ul style="list-style-type: none"> • rysuje proste plany małych przedmiotów w zeszycie, np. pudełka od zapalek; • wyjaśnia, dlaczego nie można narysować planu klasy bez zmniejszenia jej wymiarów 	<ul style="list-style-type: none"> • rysuje obiekty w podanych dowolnych zmniejszeniach, np. plan klasy, pokoju, ławki szkolnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • szacuje na podstawie pomiarów sali lekcyjnej, ile razy należy zmniejszyć długość i szerokość sali, aby jej plan zmieścił się na kartce. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyciąga wnioski dotyczące zależności między zastosowanym pomniejszeniem obiektu a wielkością tego obiektu na planie.
9. Plan i mapa.	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia różnice między planem i mapą; • wymienia stałe elementy mapy; • odczytuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje na mapie znaki topograficzne liniowe, powierzchniowe i punktowe, podaje ich przykłady. 	<ul style="list-style-type: none"> • określa kierunki świata na mapie topograficznej; • analizuje mapy topograficzne pod względem liczby zabudowań 	<ul style="list-style-type: none"> • planuje i opisuje trasę wycieczki, określając kierunki świata; • wyznacza trasę wędrówki, zgodnie z opisem na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady innych map (np. tematycznych) i opisuje ich zastosowanie.

	topograficznej, gdzie znajduje się np. las, szkoła, kościół.	• rozpoznaje mapę topograficzną wśród innych map do wyboru.	i innych elementów.	topograficznej.	
10. Korzystanie z planów i map.	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje plany miast wśród map; • wymienia sytuacje życiowe, kiedy plan miasta jest niezbędny 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje informacje z planu miasta i mapy topograficznej w podstawowym zakresie; • wskazuje ulice i określa kierunki, w których przebiegają, np. z północy na południe; • pokazuje na planie punkty wymienione przez nauczyciela; • określa kierunki świata na mapie topograficznej i planie miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> • planuje trasę wycieczki po mieście lub po najbliższej okolicy z uwzględnieniem najciekawszych punktów lub punktów wskazanych przez nauczyciela.. 	<ul style="list-style-type: none"> • orientuje plan miasta i mapę topograficzną za pomocą kompasu i charakterystycznych punktów w terenie; • opisuje przebieg podanej trasy z uwzględnieniem kierunków przebiegu ulic, lokalizacji zabytków itp. 	<ul style="list-style-type: none"> • szkicuje trasę ze szkoły do domu, uwzględniając kierunki świata, bez korzystania z mapy.
11. Składniki pogody.	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia składniki pogody. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje poszczególne składniki pogody. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia opady i osady atmosferyczne. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie prognozy pogody opisuje jej składniki 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia przykładowe rodzaje chmur i przewiduje na podstawie ich wyglądu zmiany w pogodzie.
12. Pomiar składników pogody.	<ul style="list-style-type: none"> • przyporządkowuje składniki pogody do urządzeń pomiarowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia jednostki pomiaru składników pogody 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje wartości składników pogody z urządzeń pomiarowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie wartości poszczególnych składników pogody opisuje warunki pogodowe. 	<ul style="list-style-type: none"> • przewiduje wartości składników pogody w zależności od sytuacji opisanych przez nauczyciela.
13. Mapa pogody w różnych porach roku.	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia składniki pogody za pomocą symboli graficznych 	<ul style="list-style-type: none"> • odczytuje składniki pogody z mapy pogody. 	<ul style="list-style-type: none"> • określa pogodę na podstawie mapy pogody wybranej części kraju. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia pory roku na podstawie wybranych map pogody. 	<ul style="list-style-type: none"> • przedstawia mapę pogody na podstawie prognozy słownej.
14. Niebezpieczeństwa związane z pogodą.	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia niebezpieczeństwa związane z pogodą. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje, jak należy zachować się podczas burzy. 	<ul style="list-style-type: none"> • Opisuje, jak należy zachować się podczas wichury, ulewy i śnieżyicy. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje zjawisko tęczy. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje zasadę działania piorunochronu.
15. Podsumowanie działu 2	Wykazuje się wiadomościami i umiejętnościami z lekcji 8–14.				

Dział 3 – Ja i moje ciało.

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
16. Organizm człowieka.	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady narządów w organizmie człowieka oraz ich funkcje. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje, że podstawowym elementem budującym organizm jest komórka; • wymienia główne układy narządów organizmu człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje funkcje układów narządów w organizmie człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje położenie układów i narządów na rycinach anatomicznych. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje hierarchiczność struktury organizmu
17. Układ ruchu.	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia funkcje szkieletu; • wskazuje na planszy podstawowe części szkieletu; • określa rolę układu mięśniowego w organizmie. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje dwa przeciwstawnie działające mięśnie, np. zginacz i prostownik przedramienia; • wskazuje na modelu szkieletu człowieka rodzaje połączeń kości. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia elementy składowe szkieletu człowieka; • wskazuje główne mięśnie organizmu człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego mięśnie muszą pracować parami. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia budowę i funkcjonowanie stawu.
18. Układ pokarmowy.	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę układu pokarmowego 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na schematach budowy układu pokarmowego tworzące go narządy i podaje ich nazwy. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje ogólnie przebieg procesów zachodzących w przewodzie pokarmowym człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia rodzaje zębów człowieka i podaje ich funkcje. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rolę ślinianek, wątroby i trzustki.
19. Układ oddechowy.	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę układu oddechowego. 	<ul style="list-style-type: none"> • na schematach budowy układu oddechowego wskazuje tworzące go narządy i podaje ich nazwy. 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia, dlaczego oddychanie przez nos jest zdrowsze niż przez usta. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje proces wymiany gazowej zachodzący w płucach 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związek między budową a rolą krtani.
20. Układ krwionośny.	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia główne funkcje krwi. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę serca. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje rodzaje naczyń krwionośnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • na podstawie ryciny omawia budowę serca. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego krążenie krwi jest warunkiem życia człowieka.
21. Układ nerwowy.	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje na planszy układ nerwowy; • nazywa podstawowe elementy układu nerwowego. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia rolę układu nerwowego w funkcjonowaniu organizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> • dokonuje podziału układu nerwowego pod względem budowy. 	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia funkcje, jakie pełni mózdzek. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, dlaczego układ nerwowy odgrywa kluczową rolę w organizmie.

22. Układ rozrodczy.	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice w budowie komórki jajowej i plemnika, podaje nazwy poszczególnych elementów budowy układu rozrodczego kobiety i układu rozrodczego mężczyzny 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę układu rozrodczego kobiety i układu rozrodczego mężczyzny. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje na planszy rozmieszczenie narządów rozrodczych kobiety i mężczyzny 	<ul style="list-style-type: none"> określa rolę poszczególnych narządów w układzie rozrodczym męskim i układzie rozrodczym żeńskim. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia przystosowanie budowy układu rozrodczego męskiego i układu rozrodczego żeńskiego do pełnionych funkcji.
23. Zmiany zachodzące w okresie dojrzewania.	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zmiany zachodzące w organizmach dziewcząt i chłopców w okresie dojrzewania 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, na czym polega dojrzewanie dziewcząt i chłopców. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje czynniki wpływające pozytywnie i negatywnie na rozwój organizmu w okresie dojrzewania. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje etap dojrzewania. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to znaczy, że na dojrzewanie mają wpływ hormony.
24. Narządy zmysłów.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia zmysły człowieka i wskazuje je na własnym organizmie; podaje podstawowe zasady dbania o słuch i wzrok. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje rolę poszczególnych zmysłów w odbieraniu wrażeń ze środowiska zewnętrznego; uzasadnia, dlaczego nie należy słuchać zbyt głośnej muzyki oraz korzystać zbyt długo z telefonów komórkowych 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to znaczy, że zmysły ulegają adaptacji; podaje przykłady świadczące o ochronnym działaniu zmysłów dla organizmu. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że zmysły chronią organizm przed niebezpiecznymi czynnikami zewnętrznymi. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje rolę mózgu w odbieraniu wrażeń ze środowiska zewnętrznego przez narządy zmysłów
25. Jak dbać o własne ciało i otoczenie.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia substancje wydalone i wydzielane przez skórę; podaje zasady pielęgnacji skóry, włosów, zębów i paznokci. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje znaczenie czystości odzieży, obuwia, bielizny i otoczenia dla utrzymania zdrowia; podaje przykłady ubioru dostosowanego do pory roku i rodzaju pracy. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje poprawne zasady mycia zębów. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego przestrzeganie higieny osobistej jest obowiązkiem każdego człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> proponuje i przeprowadza doświadczenie przedstawiające niszczenie szkliwa nazębnego.
26. Podsumowanie działu 3	Wykazuje się wiadomościami i umiejętnościami z lekcji 16–25.				

Dział 4 – Ja i moje otoczenie.

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
27. Świat substancji.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia trzy podstawowe grupy ciał stałych w zależności od ich właściwości fizycznych. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia trzy stany skupienia substancji. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje trzy stany skupienia substancji w zależności od ułożenia drobin oraz możliwości ich przemieszczania. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, dlaczego przykładowe ciało zostało wykonane z danej substancji. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje własności ciała w zależności od rodzaju substancji, z jakiej zostało wykonane.
28. Niebezpieczne substancje.	<ul style="list-style-type: none"> odróżnia środki szkodliwe po oznaczeniach na opakowaniu lub etykiecie. 	<ul style="list-style-type: none"> na podstawie instrukcji omawia sposób posługiwania się środkami czystości. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia celowość umieszczania symboli ostrzegawczych na produktach szkodliwych. 	<ul style="list-style-type: none"> interpretuje szkodliwość produktu oznaczonego kilkoma piktogramami ostrzegawczymi. 	<ul style="list-style-type: none"> określa szkodliwe dla zdrowia skutki działania preparatów drażniących, żrących, wybuchowych i toksycznych
29. Uszkodzenia ciała.	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje sposoby postępowania podczas opatrywania otarcia lub skaleczenia; opisuje sposoby zabezpieczania ciała przed skutkami nadmiernego promieniowania słonecznego. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przyczyny uszkodzeń skóry; opisuje objawy złamania kości. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje poprawne postępowanie w wypadku pogryzienia przez zwierzę. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje różnice między zwichnięciem a złamaniem; wyjaśnia, dlaczego nie należy opalać się bez właściwego zabezpieczenia skóry 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia rodzaje uszkodzeń ciała i opisuje sposoby udzielania pierwszej pomocy
30. Choroby zakaźne i zapobieganie im.	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to są choroby zakaźne; opisuje podstawowe sposoby zapobiegania chorobom zakaźnym. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia konieczność zasięgnięcia porady lekarskiej w przypadku zachorowania na chorobę zakaźną; podaje przykłady chorób zakaźnych człowieka i dróg zakażenia się nimi. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje przykłady chorób bakteryjnych i wirusowych; uzasadnia celowość wykonywania szczepień ochronnych. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje objawy wybranych chorób zakaźnych 	<ul style="list-style-type: none"> omawia ogólnie zasadę działania szczepionki.
31. Niebezpieczne organizmy.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia typowe objawy alergii; opisuje zachowania mogące ustrzec człowieka przed grzybicą 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady zwierząt jadowitych. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady roślin mogących wywołać alergię u ludzi. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego w kontaktach ze zwierzętami należy zachować szczególną ostrożność 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co oznaczają pojęcia: <i>alergia</i>, <i>alergolog</i>

32. Uzależnienia.	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje sposoby odmawiania picia alkoholu, palenia tytoniu i zażywania narkotyków. 	<ul style="list-style-type: none"> wymienia sytuacje, w których należy powiedzieć <i>nie</i>; wyjaśnia, co to jest uzależnienie 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady zachowań asertywnych wobec presji otoczenia; wyjaśnia, dlaczego znajomości zawarte przez internet mogą być niebezpieczne. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje skutki działania nikotyny na organizm człowieka 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia konieczność zachowania postawy antyalkoholowej i antynikotynowej.
33. Zdrowy styl życia.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia podstawowe zasady zdrowego stylu życia; podaje przykłady potraw, których powinna się wystrzegać osoba prowadząca zdrowy styl życia; wymienia czynniki mające szkodliwy wpływ na organizm. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zasady zdrowego stylu życia; wyjaśnia, dlaczego należy zachować postawę asertywną w wypadku bycia namawianym do zapalenia papierosa, wypicia alkoholu lub spróbowania narkotyków 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia stwierdzenie: <i>Ruch i umiejętność odpoczynku są bardzo ważne dla organizmu</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego bycie życzliwym dla innych ma wpływ na zdrowie człowieka; uzasadnia stwierdzenie: <i>Zdrowie w dużej mierze zależy od nas samych.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, jak rozumie stwierdzenie: <i>Wytyczaj sobie realistyczne cele życiowe i wytrwale dąż do ich osiągnięcia.</i>
34. Podsumowanie działu 4	Wykazuje się wiadomościami i umiejętnościami z lekcji 27–33.				

Dział 5 – Środowisko przyrodnicze najbliższej okolicy.

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
35. Przyroda ożywiona i nieożywiona. Rodzaje skał	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady elementów przyrody ożywionej i nieożywionej; wymienia rodzaje skał (lite, sypkie i zwięzłe). 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to są skały i minerały; odróżnia skały lite od pozostałych, rozpoznaje granity i piaskowce. 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje w krajobrazie elementy przyrody ożywionej i nieożywionej; charakteryzuje różne rodzaje skał i rozpoznaje je; wyjaśnia, co to są surowce mineralne, podaje ich podział 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady gospodarczego wykorzystania surowców mineralnych; podaje przykłady surowców jubilerskich 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje pochodzenie skał; wyjaśnia powstawanie skał osadowych; dokumentuje skały w najbliższej okolicy (fotografuje, opisuje, wyjaśnia zależności).

36. Formy ukształtowania powierzchni Ziemi	<ul style="list-style-type: none"> wymienia formy ukształtowania terenu; wskazuje, które z form są wklęsłe, a które wypukłe (na fotografiach, modelach lub w terenie). 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje na ilustracjach i nazywa poszczególne formy ukształtowania terenu. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje i nazywa elementy pagórka; rozpoznaje zbocza łagodne i strome; wskazuje na modelu i nazywa elementy doliny rzecznej 	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje i nazywa elementy doliny rzecznej w terenie. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje poszczególne formy ukształtowania terenu; rozpoznaje w terenie formy terenu i wykonuje dokumentację fotograficzną.
37. Warunki życia na łądzie	<ul style="list-style-type: none"> wymienia najważniejsze cechy środowisk łądowych. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady sposobów przetrwania zimy przez rośliny i zwierzęta. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady przystosowań roślin do warunków suchych i wilgotnych. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady roślin światłolubnych i cieniolumbnych. 	<ul style="list-style-type: none"> wykazuje związek budowy zwierząt z przystosowaniem do życia na różnych podłożach.
38. Organizmy najbliższej okolicy	<ul style="list-style-type: none"> rozpoznaje pospolite drzewa, krzewy i rośliny zielne występujące w najbliższej okolicy oraz podaje ich nazwy; rozpoznaje pospolite zwierzęta występujące w najbliższej okolicy oraz podaje ich nazwy. 	<ul style="list-style-type: none"> wskazuje różnice między drzewem iglastym a liściastym; wyjaśnia, czym różni się drzewo od krzewu i rośliny zielnej; wskazuje pień i koronę drzewa. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady bylin występujących w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to są byliny. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje różnice między roślinami jednorocznymi, dwuletnimi i wieloletnimi.
39. Las jako środowisko życia organizmów	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, co to jest las; wymienia funkcje lasu; podaje podstawowe zasady zachowania się w lesie. 	<ul style="list-style-type: none"> omawia znaczenie tablic informacyjnych umieszczanych przy wejściu do lasu. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice między lasem liściastym, iglastym i mieszanym. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia znaczenie pojęć: <i>buczyna</i>, <i>bór</i>, <i>las mieszany</i>. 	<ul style="list-style-type: none"> prezentuje samodzielnie opracowany regulamin zachowania się w lesie.
40. Organizmy różnych warstw lasu	<ul style="list-style-type: none"> wymienia warstwy roślinności w lesie; podaje przykłady grzybów jadalnych, niejadalnych i trujących. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady roślin tworzących poszczególne warstwy lasu. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje temperaturę powietrza, wilgotność i nasłonecznienie w poszczególnych warstwach lasu; opisuje, jak można poznawać las za pomocą różnych zmysłów. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego rośliny runa leśnego kwitną wczesną wiosną; wyjaśnia znaczenie ściółki leśnej dla życia w lesie. 	<ul style="list-style-type: none"> omawia przystosowania roślin w poszczególnych warstwach lasu do panujących tam warunków.
41. Sposoby odżywiania się organizmów	<ul style="list-style-type: none"> rozróżnia cudzożywny i samożywny sposób odżywiania się. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady znaczenia roślin w przyrodzie i życiu człowieka, 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że człowiek jest organizmem cudzożywnym. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że rośliny to organizmy samożywne. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje ogólnie proces fotosyntezy.

42. Przystosowania organizmów do zdobywania pokarmu	<ul style="list-style-type: none"> • na wybranych przykładach przedstawia przystosowania zwierząt roślinożernych i mięsożernych do zdobywania pokarmu. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje różnorodność sposobów polowania zwierząt mięsożernych. 	<ul style="list-style-type: none"> • uzasadnia, że budowa roślin stanowi przystosowanie do samożywnego odżywiania się. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady przystosowań zwierząt do odżywiania się pokarmem płynnym. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje związek między budową przewodu pokarmowego roślinożerców a spożywanym przez nie pokarmem.
43. Łąka jako środowisko życia organizmów	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady wykorzystywania łąk przez człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje typowe rośliny łąkowe 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje zwierzęta żyjące na łące. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia rośliny jednoroczne i byliny. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozróżnia łąki naturalne i stworzone przez człowieka.
44. Rośliny uprawne	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia produkty otrzymywane z poszczególnych zbóż; • wymienia produkty otrzymywane z ziemniaków i buraków cukrowych. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje zboża uprawiane w Polsce; • nazywa rośliny oleiste; • podaje przykłady roślin warzywnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • określa cel tworzenia pól uprawnych; • opisuje zastosowanie i wykorzystanie różnych rodzajów i różnych części roślin. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje różnice między polem uprawnym a łąką; • opisuje wykorzystanie i zastosowanie roślin włóknodajnych. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia, co to są rośliny zbożowe, okopowe, oleiste.
45. Wody stojące i płynące	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia wody występujące w najbliższej okolicy; • podaje przykłady wód płynących i stojących. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady zbiorników sztucznych i naturalnych; • omawia wykorzystanie wód płynących i stojących. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia pojęcia: <i>bagno, staw, jezioro</i>; • wyjaśnia, co to jest źródło i ujście rzeki; • opisuje rzekę w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> • rozpoznaje w terenie wody powierzchniowe w najbliższej okolicy i podaje ich nazwy; • wyjaśnia, co to jest nurt rzeki; • opisuje naturalne i sztuczne zbiorniki wodne i rozpoznaje je w terenie. 	<ul style="list-style-type: none"> • charakteryzuje wpływ różnych czynników na wody powierzchniowe; • opisuje skutki powodzi; • opisuje działalność rzeki (żłobienie koryta, podmywanie brzegów, transport piasku i inne).
46. Warunki życia w wodzie	<ul style="list-style-type: none"> • wymienia korzyści, jakie daje organizmom środowisko wodne. 	<ul style="list-style-type: none"> • wskazuje najważniejsze przystosowania ryb do życia w środowisku wodnym. 	<ul style="list-style-type: none"> • wykazuje różnice w warunkach życia w wodzie i na lądzie. 	<ul style="list-style-type: none"> • opisuje proces wymiany gazowej u ryby. 	<ul style="list-style-type: none"> • wyjaśnia zasadę działania pęcherza pławnego.
47. Organizmy słodkowodne	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady ryb słodkowodnych występujących w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • podaje przykłady słodkowodnych zwierząt (innych niż ryby) żyjących w Polsce. 	<ul style="list-style-type: none"> • omawia strefy występowania roślin w jeziorze. 	<ul style="list-style-type: none"> • określa, czym jest plankton i jakie jest jego znaczenie 	<ul style="list-style-type: none"> • na wybranych przykładach przedstawia przystosowania roślin do życia w wodzie.
48. Podsumowanie działu 5	Wykazuje się wiadomościami i umiejętnościami z lekcji 35–47.				

Dział 6 – Krajobraz najbliższej okolicy.

Temat lekcji	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
49. Wpływ działalności człowieka na krajobraz.	<ul style="list-style-type: none"> opisuje dzisiejszy wygląd krajobrazu w mieście i na wsi; wymienia obiekty budowlane wykonane przez człowieka wpływające na krajobraz. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje, jak wyglądał krajobraz przed setkami lat (na podstawie ryciny) i czym zajmowali się ludzie; omawia, jakie zmiany krajobrazu następowały w ciągu stuleci pod wpływem działalności człowieka. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia, dlaczego krajobrazów naturalnych na Ziemi jest niewiele; porównuje krajobraz miejski i wiejski; opisuje krajobrazy zdeastowane przez człowieka, np. tereny kopalń odkrywkowych. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady krajobrazów naturalnych i uzasadnia ich zakwalifikowanie do danego typu krajobrazów; wyjaśnia, dlaczego krajobraz rolniczy zalicza się do krajobrazów częściowo przekształconych. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady zmian krajobrazu na skutek gwałtownego rozwoju przemysłu w XIX w.; wyjaśnia, na czym polega rekultywacja krajobrazu.
50. Krajobraz wsi i miasta.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia składniki krajobrazu wiejskiego i miejskiego. 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje krajobraz wiejski i miejski. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia zależność krajobrazu rolniczego od pór roku. 	<ul style="list-style-type: none"> porównuje krajobrazy rolnicze nizinne i górskie; porównuje krajobrazy dużego i małego miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> definiuje pojęcia: <i>krajobraz rolniczy</i> i <i>krajobraz miejski</i>.
51. Krajobraz antropogeniczny.	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady krajobrazów antropogenicznych; wymienia składniki krajobrazu antropogenicznego w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje elementy krajobrazu antropogenicznego w najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje wybrany typ krajobrazu antropogenicznego. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia przywracanie wartości użytkowych i przyrodniczych terenom zdegradowanym. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia różnice między pojęciami <i>rewitalizacja</i> i <i>rekultywacja</i>.
52. Krajobraz okolicy dawniej i dziś.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia składniki krajobrazu najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> rozdziela aktualne i dawne elementy krajobrazu najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje krajobraz najbliższej okolicy. 	<ul style="list-style-type: none"> wyjaśnia pochodzenie nazwy swojej miejscowości 	<ul style="list-style-type: none"> prezentuje krajobraz okolicy na nośnikach cyfrowych.
53. Obiekty chronione w najbliższej okolicy.	<ul style="list-style-type: none"> wymienia formy ochrony przyrody w Polsce; podaje przykład parku narodowego położonego najbliżej miejsca zamieszkania i wskazuje go na mapie; opisuje podstawowe zasady zachowania się 	<ul style="list-style-type: none"> charakteryzuje sposoby ochrony przyrody w Polsce, wyjaśnia co oznacza skrót LOP. 	<ul style="list-style-type: none"> podaje przykłady rezerwatów przyrody i pomników przyrody w Polsce; wskazuje miejsca w najbliższej okolicy zasługujące na ochronę i uzasadnia swój wybór. 	<ul style="list-style-type: none"> opisuje zadania szkolnego koła Ligi Ochrony Przyrody. 	<ul style="list-style-type: none"> uzasadnia, że ochrona przyrody ma w Polsce długą tradycję.

	na terenie parku narodowego; • podaje możliwości ochrony przyrody przez ucznia klasy 4.				
54. Podsumowanie działu 6.	Wykazuje się wiadomościami i umiejętnościami z lekcji 49–53.				